

БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Банківська система України в силу відносно молодого віку та не завжди професійного управління нею є надзвичайно чутливою до будь-яких впливів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Ризики, які супроводжують банківську діяльність, негативно впливають як на діяльність окремих установ, так і загрожують інтересам вкладників, кредиторів, акціонерів. Несвоєчасне попередження та діагностування проблем, з якими стикаються комерційні банки, призводить до порушення рівноваги на фінансовому ринку країни в цілому, створюючи ланцюгову реакцію та підриваючи довіру клієнтів до всієї банківської системи.

Саме тому центральний банк, маючи на меті створити передумови стабільності макроекономічного середовища та виконуючи роль банку банків, покликаний забезпечити ефективний нагляд та контроль за діяльністю всіх банківських установ.

Проблеми забезпечення стабільності та надійності банківської системи завжди знаходилися в полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, оскільки стабільність банків та забезпечення їх ефективної діяльності є одним із найважливіших завдань центрального банку кожної країни. Необхідність здійснення державного регулювання та нагляду пов'язана із формуванням певних критеріїв та обмежень у поведінці комерційних банків, які дозволяють створити конкурентне середовище у банківському секторі та сприяють підтримці надійної та ефективної банківської системи. Значний внесок у дослідження проблем здійснення банківського регулювання та нагляду зробили О. Барановський, О. Вовчак, Р. Гриценко, О. Дзюблюк, Ж. Довгань, І. Д'яконова, В. Коваленко, О. Костюк, О. Любунь, В. Міщенко, А. Мороз, О. Орлюк, В. Пасічник, К. Раєвський, В. Романишин, М. Суржинський, Г. Табачук, О. Хаб'юк, О. Чуб, Н. Швець та ін. Наявність значної кількості опублікованих наукових праць за даною тематикою свідчить про те, що ці питання заслуговують на наукове визнання та застосування на практиці.

Високо оцінюючи внесок дослідників у вирішення проблем забезпечення ефективної діяльності банківської системи потрібно зауважити, що окремі теоретико-методичні аспекти регулювання та нагляду банківської діяльності залишаються недостатньо розробленими та потребують врахування специфічних загроз, що впливають на вітчизняний банківський сектор. Все це і обумовило вибір теми дослідження.

Метою даного дослідження є виявлення наявних проблем та розробка адекватних сучасним реаліям шляхів та методів реалізації банківського нагляду, окреслення чинників забезпечення ефективності банківського нагляду в Україні.

Банківський нагляд розглядають як систему економічних і правових заходів, що мають місце в банківській системі на різних стадіях функціонування банків – від моменту створення банків до моменту їх ліквідації. НБУ веде контроль, спрямований на забезпечення дотримання банками та іншими особами у процесі їх діяльності законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності, безпеки та ефективності банківського сектору, а також створення резервів, достатніх для компенсації можливих втрат від проведення активних та інших банківських операцій.

У Законі України «Про банки і банківську діяльність» визначено, що «метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках» [1]. Досягнення вказаної мети забезпечується, зокрема, шляхом встановлення обов'язкових нормативів і лімітів для банків, а також перевірки з боку НБУ правильності розрахунку банками цих нормативів і

лімітів.

Визначені Національним банком України економічні нормативи є тими індикаторами, які дозволяють відстежувати зміни у діяльності кожного комерційного банку, вчасно виявляти ризики та загрози, а відтак і своєчасно вживати до банків певні коригувальні заходи, а також заходи примусового впливу, спрямовані на вдосконалення поточної діяльності банків та їх фінансове оздоровлення. Регламентовані межі нормативних значень покликані сприяти надійному та ефективному функціонуванню банківського сектору [2].

Дослідження ситуації на грошово-кредитному ринку України дозволяє зробити наступні висновки щодо ефективності здійснення банківського нагляду протягом останніх років. Аналіз даних, наведених у табл.1, засвідчує безпосередній вплив Національного банку України на діяльність банківських установ України як щодо окремих аспектів регулювання їх діяльності, так і щодо врегулювання ситуації на грошово-кредитному та фінансовому ринку країни в цілому.

Таблиця 1
Економічні нормативи банківської діяльності в цілому по банківській системі України

Нормативи	Станом на:					
	01.01. 2010	01.01. 2011	01.01. 2012	01.01. 2013	01.01. 2014	01.01. 2015
H1 Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу (млн грн)	135802	160896	178454	178909	204 976	188 949
H2 Норматив адекватності регулятивного капіталу (не менше 10 %)	18.08	20.83	18,90	18.06	18.26	15.60
H3 Норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (не менше 9 %)	13.91	14.57	14.96	14.89	13.98	-
H4 Норматив миттєвої ліквідності (не менше 20 %)	64.45	58.80	58.48	69.26	56.99	57.13
H5 Норматив поточної ліквідності (не менше 40 %)	72.90	77.33	70.53	79.09	80.86	79.91
H6 Норматив короткострокової ліквідності (не менше 60 %)	35.88	91.19	94.73	90.28	89.11	86.14
H7 Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25 %)	21.56	21.04	20.76	22.10	22.33	22.01
H8 Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	169.21	161.20	164.46	172.91	172.05	250.04
H9 Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (не більше 5 %)	0.93	0.81	0.57	0.37	0.36	0.13
H10 Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (не більше 30 %)	3.31	2.25	2.51	2.41	1.63	1.37
H11 Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (не більше 15 %)	0.07	0,05	0,05	0.09	0.04	0.01
H12 Норматив загальної суми інвестування (не більше 60 %)	3.12	3.35	3.24	3.48	3.15	2.97

Джерело: [3]

Наведені в табл. 1 показники дозволяють зробити висновки про дотримання в цілому комерційними банками встановлених економічних нормативів. Проте, незважаючи на відносно задовільне значення встановлених економічних нормативів в цілому по банківській системі України, мають місце випадки невиконання та недотримання нормативів окремими комерційними банками. А це може бути прямим свідченням втрати ліквідності та платоспроможності, а відтак і погіршення фінансової стійкості даними установами та виконання ними своїх зобов'язань перед вкладниками. Систематичне порушення економічних нормативів збільшує кількість банків, віднесених Національним банком України до категорії

проблемних, а отже, є потенційною загрозою для безпеки та стабільності всієї банківської системи.

Все зазначене підтверджує тезу про необхідність застосування якісно нових підходів до здійснення банківського нагляду з боку Національного банку України. Вважаємо, що ключовим індикатором якості нагляду повинна бути не кількість відкликаних ліцензій у банків, а рівень довіри до банківського сектору, результативність та стійкість банківської системи.

Банківський сектор є складною динамічною системою, яка підпорядковується законам ринку, а тому навіть найменші кон'юнктурні коливання неодмінно впливають на його функціонування. Крім того, в умовах ринку відбувається жорстка конкурентна боротьба між банками, що змушує їх підвищувати ризиковість здійснюваних операцій. Це, в свою чергу, погіршує та ускладнює процедуру здійснення банківського нагляду.

Застосовування наглядовими органами до банків певних коригувальних дій, а також заходи примусового впливу з метою регулювання їхньої діяльності мають як позитивний, так і негативний ефект. Позитивний ефект проявляється в тому, що ці заходи можуть розглядатися одночасно як елемент банківського нагляду і як елемент банківського регулювання, маючи на меті забезпечення стабільної діяльності банків та мінімізацію ризиків, що супроводжують банківську діяльність.

Негативний ефект пов'язаний з тим, що банки, прагнучи уникнути відповідальності за виявлені порушення, часто приховують своє реальне становище, що ускладнює процес нагляду за ними. Закритість і недостовірність інформації, оприлюдненої комерційними банками, унеможливує ефективне виконання наглядових функцій Національним банком України та не дозволяє достовірно оцінити роботу банку. Тому надзвичайно важливо, щоб у разі встановлення фактів порушень до банку запроваджувалася система санкцій, адже будь-яке накладення стягнень наглядовим органом буде давати можливість його вкладникам робити свідомий вибір.

Невирішеною проблемою є небажання банків надавати правдиву інформацію про свій фінансовий стан. Ця проблема повинна вирішуватися у загальнодержавній площині, зокрема Національним банком України, до виключної компетенції якого належить розкриття даної інформації. Це дасть можливість клієнтам спостерігати за динамікою розвитку банків, а банківський менеджмент змусить ретельніше слідкувати за дотриманням нормативів. Такий захід забезпечить запобігання неправильного розподілу ресурсів і втраті капіталу комерційним банком та посилить відповідальність власників.

НБУ необхідно запровадити відкритий інформаційний нагляд, який дозволить захистити інтереси вкладників, а також інші банки. Запровадження такого нагляду сприятиме збільшенню привабливості банківського сектору, адже зменшиться можливість анулювання ліцензій банків внаслідок упередженої думки недобросовісних працівників органів нагляду.

Вдосконалити систему нагляду можна за допомогою поточного моніторингу діяльності банків, який би давав змогу виявляти конкретні операції, що суперечать вимогам нормативно-правової бази НБУ і власним внутрішньобанківським положенням, та запобігати їх проведенню.

Незважаючи на чіткість поставленої мети банківського нагляду, сучасний стан та проблеми банківської системи України свідчать про її неспроможність протидіяти негативним впливам як внутрішнього, так і зовнішнього характеру, вчасно ідентифікувати потенційні ризики та адекватно реагувати на них. Відтак існує проблема неефективності та низької результативності банківського нагляду.

Своєчасно реагуючи на порушення та виявлені негативні тенденції у діяльності комерційних банків, центральний банк може впливати на діяльність як окремих банківських установ з метою нормалізації їх роботи, укріплення фінансового стану, підтримки стабільності та надійності, так і контролювати фінансовий ринок в цілому, впливаючи на прискорення чи уповільнення економічного зростання.

Вважаємо, що подальші дослідження потрібно спрямувати на те, щоб обґрунтувати стратегічні засади розвитку банківського регулювання та нагляду в Україні з урахуванням

сучасних реалій. Також потрібно сконцентрувати зусилля на розробці системи дій НБУ як органу банківського нагляду з метою забезпечення стабільного функціонування банківського сектору та захисту інтересів його клієнтів і кредиторів на основі більш активного впровадження якісних вимог до фінансового стану банків, зокрема впровадження системи раннього реагування та комплексної оцінки ризиків.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 № 2121-14 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
2. Гладинець Н.Ю. Фінансова стійкість банківської системи України та особливості її забезпечення в умовах кризових явищ / Н. Ю. Гладинець // Економічний простір: Збірник наукових праць. – №94. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2015. – С.152-161.
3. Значення економічних нормативів по системі банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=84901

УДК 336.647.2

Краснолуцька Л.М.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Подільський державний аграрно-технічний університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФУНКЦІЙ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖЕРА В УМОВАХ СУЧАСНОГО КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Різноманітні аспекти наукової проблеми фінансового менеджменту корпоративних структур знайшли відображення у чисельних працях відомих зарубіжних вчених Дж. Ван Хорна, Ю. Бріггема, Л. Гапенскі, Р. Брейлі, Р. Каплана, Д. Нортон та ін. Особливості розвитку фінансового менеджменту українських корпорацій досліджені у працях вітчизняних авторів І. Бланка, О. Терещенка, А. Поддєрьогіна, В. Шелудька, В. Суторміної та ін. Проте сформульовані ними концепції фінансового менеджменту потребують подальшого дослідження у зв'язку із розвитком корпоративного управління.

Масштабну трансформацію концепцій фінансового менеджменту було започатковано 1987 р. у результаті проголошення Базельської угоди представниками 12 індустриальних країн (G7 разом із Швецією, Швейцарією та Бенілюксом), яка передбачала прийняття міжнародних стандартів капіталу. Означені стандарти визначили структуру грошового потоку як суму чистого прибутку, амортизації та потреби в оборотному капіталі. Цією угодою визначено також, що результат діяльності компанії не обмежується показником чистого прибутку, а головним показником слід вважати реальний чистий грошовий потік. Рейтингові компанії оцінюють кредитні ризики корпорацій за чистими грошовими потоками; коефіцієнти покриття і фінансової гнучкості розраховуються через показник CashFlow, що дозволяє обґрунтувати стратегію компанії та її інвесторів на майбутнє. Фінансовий менеджер із операціоніста стає по суті стратегом ліквідності. На перший план у фінансовому управлінні компанією висувається управління у динаміці, а забезпечення рівноваги зводиться до підтримування стійкого дисконтованого грошового потоку.

Уперше у світовій науці цю проблему поставив Дж. Хігс, котрий писав: «якщо припустити, що підприємець може вільно позичати гроші і давати у борг при обумовленій ринковій ставці проценту і що бізнесом він зайнятий лише остільки, оскільки прагне отримати дохід, то переважним повинен стати такий план, для якого дисконтована капіталізована вартість має найбільше значення» [1, с. 313].

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>